

DOI: 10.5281/zenodo.3878613

UDC: 657: 334.716

JEL: 330.111.8

ЕТИЧНА СКЛАДОВА ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

ETHICAL COMPONENT OF ENTERPRISES ACCOUNTING POLICY

Valentyna D. Kubik
Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine
 ORCID: 0000-0002-5948-1385
 Email: kybikvalentina@rambler.ru

Oleksandr V. Obniavko, PhD in Economics, Associate Professor
Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine
 ORCID: 0000-0002-1299-3789
 Email: deansfpk@ukr.net

Received 16.12.2019

В. Д. Кубік, О. В. Обнявко. Етична складова облікової політики підприємств. Науково-методична стаття.

Проаналізовано значення та роль облікової політики як важливого інструменту управління підприємством, при розробці якої повинні бути обов'язково враховані стратегічні, поточні та оперативні цілі й завдання розвитку підприємства, а також врахування реальних характеристик і особливостей підприємства. Обґрунтовано, що професійна бухгалтерська діяльність не може бути ефективною, якщо не включає дотримання етичної поведінки, що є остаточною гарантією професійного обслуговування та високої якості послуг. Розкрито найбільш поширені прояви проблеми дотримання норм професійної етики у формуванні професійного судження бухгалтера та в дотриманні етичних норм в «креативному обліку». Запропоновані рекомендації щодо дотримання етичних стандартів та норм при розробці та реалізації облікової політики.

Ключові слова: цілі діяльності підприємства, бухгалтерський облік, облікова політика, професійна етика, етична поведінка бухгалтера, професійне судження бухгалтера, креативний облік, діловий етикет.

V. D. Kubik, O. V. Obniavko . Ethical component of accounting policy of enterprises. Scientific and methodical article.

The importance and role of accounting policy as an important tool of enterprise management are analyzed, in the development of which strategic, current and operational goals and tasks of enterprise development must be taken into account, as well as taking into account real characteristics and features of the enterprise. It is justified that professional accounting cannot be effective if it does not include ethical conduct, which is the ultimate guarantee of professional service and high quality of services. The most widespread manifestations of the problem of compliance with the rules of professional ethics in forming the professional judgment of the accountant and in the observance of ethical standards in "creative accounting" are revealed.

Recommendations on compliance with ethical standards and norms in the development and implementation of accounting policies are offered.

Keywords: business goals, accounting, accounting policy, professional ethics, accountant ethical behavior, professional accountant's judgment, creative accounting, business etiquette.

В сучасних умовах здійснення фінансово-господарської діяльності у кожного підприємства виникають питання якісної організації системи обліку, зокрема у формуванні облікової політики, оскільки саме якісно побудована облікова політика є важливим інструментом управління підприємством, завдяки якому існує можливість поєднання як державного регулювання облікової системи, так і організації та ведення обліку конкретного суб'єкта господарюванн. Якість формування та реалізації облікової політики значною мірою визначається її етичною складовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання формування та виконання облікової політики та проблеми, пов'язані з етикою обліковців у цих процесах у своїх працях досліджували такі вчені, як Баранов П.П., Бутинець Ф.Ф., Валуєв Б. І., Вигівська І.М., Височан О.С., Кантаєва О.В., Кулик В.А., Легенчук С.Ф., Лоханова Н.О., Луцюк І.В., Рузмайкіна І.В., Устинова Я.І. та інші українські та закордонні науковці. Проте, ця тематика вивчена недостатньо й має дискусійний характер.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми

Враховуючи відсутність спільної позиції науковців при розгляді етичних аспектів облікової політики, вважаємо за доцільне продовжити дослідження значення та ролі етичної складової формування та реалізації облікової політики, що актуалізується в умовах систематичних змін міжнародної та вітчизняної правової регламентації бухгалтерської справи, процесів європейської інтеграції та уніфікації облікових стандартів, а також розвитком професії бухгалтера в цілому в умовах формування Економіки-4.0.

Облікова політика – об'єкт дослідження вчених-обліковців, який визиває безліч дискусій щодо її сутності, призначення, напрямків розвитку та застосування.

Особливого розгляду вимагає принциповий підхід до логіки формування облікової політики підприємства.

В літературі справедливо зазначається, що облікова політика організації не тільки регламентує діяльність бухгалтерії, але також прямо або побічно стосується діяльності всієї організації в цілому і окремих її підрозділів, зокрема. Крім того, облікова політика є важливим розпорядчим документом, тому приймати рішення при затвердженні положень облікової політики повинен керівник організації, виходячи з попередньої оцінки екологічних наслідків того чи іншого вибору і детального розгляду всіх можливих варіантів [1, с. 30].

На думку Бутинця Ф.Ф., причинами виникнення облікової політики в ринкових умовах є:

1. альтернативні варіанти щодо організації і ведення бухгалтерського обліку, передбачені законодавчими документами;
2. розширення видів діяльності та організаційно-правових форм суб'єктів господарювання;
3. зміна ролі бухгалтера в господарському житті підприємства від простого реєстратора господарських операцій до активного його учасника [2, с. 41].

Таким чином, облікова політика виступає певною моделлю організації управління підприємством, яка може втілюватись в альтернативних варіантах і реалізується через активну, багато в чому творчу діяльність облікових працівників.

Особливого розгляду вимагає принциповий підхід до логіки формування облікової політики підприємства.

Ружмайка І.В. акцентує на тому, що сучасної підхід до облікової політики як до переліку обраної форми обліку, схеми документообігу, певних методів оцінки списаних запасів, нарахування амортизації необоротних активів тощо, власне політикою не є. Вірно зазначається в літературі, що у своїй сукупності вони практично ніяк не пов'язані із загальними завданнями розвитку цілісної системи управління підприємством, просто ігнорують її інтереси і цілі. При всьому значенні функції обліку в інформаційному забезпеченні управлінського процесу його «політика» ніяк не вписується в стратегічну програму розвитку системи управління [3].

Валуєв Б.І. та Дроздова О.Г. зазначають, що про яку політику можна говорити, якщо її об'єктом є обмежене коло питань, стосовно котрих існують законодавчо визначені альтернативи, наприклад, метод нарахування амортизації? Це – явне непорозуміння. Політика, якщо це справді політика, може бути такою тільки тоді, коли вона

охоплює всі актуальні для підприємства проблемні питання, у тому числі, питання обліку, проте у зв'язку з іншими функціями управління. Вона або існує, або її немає [4, с. 58].

Далі Валуєв Б.І. та Дроздова О. переконливо стверджують, що на підприємстві повинна бути вироблена загальна політика функціонування та розвитку системи управління, яку можна назвати плановою, обліковою, контрольною, стратегічною – без різниці, тому що справа не в назві, а в сутності, яка полягає в тім, щоб посилити динамізм і покращити якість функціонування всієї системи управління на основі взаємопроникнення функцій та доцільного інтегрування персоналу різної виробничо-функціональної спеціалізації, щоб посилити синергійний ефект системи. Від того, як підприємство зорієнтує власну систему управління в складній економічній ситуації, котра багато в чому, а інколи в головному, визначається структурами зовнішнього середовища, яку лінію її поведінки воно обере, будуть залежати реальні економічні результати [4, с. 58].

Валуєв Б.І. також зазначає, що ідеологія облікової політики в тому її розумінні, яке вкладається в неї сьогодні, не орієнтує дослідників не на пошук нестандартних рішень в області розвитку обліку як функції управління та інформаційної системи, не на виявлення і подолання дійсно актуальних проблемних питань, що мають альтернативні варіанти вирішення, а на впорядкування практики обліку відповідно до існуючих регламентів, які є далеко не завжди обґрунтованими і багато в чому суперечливими [5, с.143-144].

Тому ми підтримуємо точку зору, що при розробці облікової політики підприємств повинні бути обов'язково враховані стратегічні цілі і завдання економічного розвитку [6, с.16]. Справедливо зазначається, що на підприємстві повинна бути вироблена загальна політика функціонування та розвитку системи управління, котру можна назвати плановою, обліковою, контрольною, стратегічною – без різниці, тому що справа не в назві, а в сутності, яка полягає в тім, щоб посилити динамізм і покращити якість функціонування всієї системи управління на основі взаємопроникнення функцій та доцільного інтегрування персоналу різної виробничо-функціональної спеціалізації, щоб посилити синергійний ефект системи.

Тобто, облікова політика повинна бути інструментом досягнення загальних цілей функціонування підприємства, створювати дієвий вектор розвитку, в напрямку якого повинні формуватися планова, облікова, фінансова та всі інші можливі «політики».

Облікову політику безпосередньо реалізує функцію організації управління, системно втілюючи і реалізуючи елементи всіх функцій управлінського циклу (планування, власне обліку, контролю, економічного аналізу і регулювання), забезпечуючи інтеграцію, координацію і цілеспрямованість впливу цих функцій на об'єкт

управління - економіку підприємства. В межах стратегічної спрямованості облікової політики необхідно широко застосовувати моделювання, щоздатне вносити в неї варіативність, сприяти вибору найбільш оптимальної моделі рішень щодо розробки облікової політики та її реалізації.

Це обумовлює необхідність здійснювати основний акцент при розробці облікової політики на чіткому встановленні стратегічних, поточних і оперативних цілей і завдань розвитку підприємства, а також на вивченні реальних характеристик і особливостей об'єкта управління (особливостей організаційної структури управління, структури виробництва, технологічного процесу, внутрішньовиробничих зв'язків і відносин тощо) і використанні отриманих знань для підвищення ефективності управління керованим об'єктом. На облікову політику як, з одного боку, прогностичну, а з іншого боку, діючу модель управління економікою підприємства, впливають як керуюча система (через цілепокладання і постановку завдань управління об'єктом), так і сам об'єкт управління (через зміну своїх властивостей, характеристик, складу тощо). Через інструмент коригувань відбувається розробка варіантів облікової політики здійснюється пошук найбільш оптимального з них, що дозволяє посилити цілеспрямованість управлінського процесу і підвищити ефективність управління економікою підприємства.

Будь-які управлінські рішення, у тому числі в сфері бухгалтерського обліку, реалізуються тільки через діяльність працівників. у тому числі облікових. Кангаєва О.В., аналізуючи підходи Девіне К.Т. до професійної діяльності бухгалтерів, зазначає: «К.Т. Девіне звернув увагу на те, що обліковий процес – це поведінка бухгалтерів у різних службових ситуаціях» [7, с. 216].

Зростання ролі людини в управлінському процесі обумовила посилення уваги до вибору його рішень під впливом різних факторів, появу досліджень в сфері так званої поведінкової (біхевіористської) економіки, що, як зазначається в літературі, є однією з найбільш вагомих подій економічної науки останніх десятиліть справедливо вважається поява нової галузі наукових досліджень, яка отримала назву поведінкової (біхевіористської) економіки (Behavioral Economics) [8, с. 146].

Вчені виділяють три основні напрямки поведінкової економіки [8, с. 147]:

- евристика – люди найчастіше приймають рішення ґрунтуючись на творчому, неусвідомленому мисленні, яке не завжди є логічно правильним.
- фрейм – люди використовують смислові рамки для розуміння і дії в тих чи інших подіях.
- ринкова неефективність – помилки прийняття рішень на ринку, які призводять до різних ринкових аномалій, в тому числі

невірному встановленні цін, неефективному розподілу ресурсів.

З'явилися подібні дослідження і відносно бухгалтерської діяльності. Так, Височан О.С., Луцюк І.В. стверджують, що біхевіоризм в обліку є очевидним продовженням успішної імплементації теорії психології для вирішення окремих економічних завдань, яка розпочалася на початку минулого століття. Облік із погляду біхевіоризму розглядається як соціальна наука зі складною мережею суб'єктно-об'єктних суспільних зв'язків і відносин, які важко пояснити строгими логічними міркуваннями та які не характеризуються точними кількісними закономірностями [9, с. 119].

Виділяють такі базові допущення, на яких базується біхевіористична (поведінкова) теорія бухгалтерського обліку [9, с. 121]:

1. Бухгалтерський облік є результатом пізнавального процесу у свідомості бухгалтера, який на основі зовнішніх даних із використанням певних шаблонів формує інформацію, необхідну користувачам. Відповідно, важливим аспектом прийняття рішень є професійне судження бухгалтера, яке, однак, знаходиться під впливом внутрішніх психологічних факторів особи.
2. Дії бухгалтера в процесі прийняття рішень, а також особи, яка приймає рішення на основі облікової інформації, знаходяться під впливом мотиваційнопотребісних факторів. Потреби спонукають до дії і викликають мотивацію, що формує лінію поведінки, яка, своєю чергою, забезпечує їх задоволення. Підвищення ефективності роботи бухгалтера шляхом створення умов для забезпечення.
3. Поведінка бухгалтера як частини соціуму знаходиться під впливом інших членів соціуму; бухгалтерський облік повинен мати соціальну орієнтацію. Соціальні відносини, комунікація і конфлікти, які неминуче виникають у процесі взаємодії, є основними елементами дослідження біхевіористичного обліку.

Остання думка з наведеного переліку концерує увагу на соціально-етичних особливостях роботи бухгалтерів при реалізації облікової політики. І важливим аспектом в дослідженні діяльності обліковців з точки зору біхевіористичних поглядів є саме дотримання ними етичних норм при здійсненні професійної діяльності.

У порівнянні з представниками інших професій для бухгалтерів поняття «професійної етики» є особливо важливим. Норми професійної етики визначають завдання бухгалтерської професії, які допомагають в досягненні максимального рівня ефективності і, звичайно, в задоволенні вимог інтересів суспільства, країни [10, с. 5].

В літературі зазначається, що регулювання в бухгалтерській професії не може бути ефективним, якщо не включає регулювання

етичної поведінки. Етична поведінка професійного бухгалтера і є остаточною гарантією гарного обслуговування і високої якості послуг [11, с. 9].

Окремі автори підкреслюють, що етика при досягнутому рівні складності та вазі нематеріальних чинників економічного і будь-якого іншого розвитку стала фундаментально значущим «активом» і саме низькоетичність – першопричина управлінської неефективності – зараз оформлюється як концентрат факторів слабкої конкурентоспроможності [12].

Оскільки будь-яка професійна етика формується на основі характерних обов'язків і завдань професії, на тих ситуаціях, в яких можуть потрапити люди в процесі виконання цих завдань, то головною соціальною функцією професійної етики, у тому числі бухгалтерської етики, є сприяння успішному вирішенню завдань професії. Професійна етика також грає роль посередника, що поєднує інтереси суспільства і професійних груп населення. Інтереси суспільства виступають в професійній етиці в формі повинності, вимоги, обов'язку виконання суспільних завдань, досягнення ідеалів [13].

Загально відомо, що Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) розробила міжнародний Кодекс етики бухгалтерів, в якому сформульовані основні фундаментальні принципи етики професійного бухгалтера та аудитора [14]. Зокрема, цими принципами є [15, с. 238]:

- чесність. Професійний бухгалтер повинен бути відвертим та чесним при наданні професійних послуг;
- об'єктивність. Професійному бухгалтеру слід бути справедливим і не дозволяти собі необ'єктивності або упередженості, конфлікту інтересів та впливу інших осіб, які шкодитимуть його об'єктивності;
- професійна компетентність та належна ретельність. Професійний бухгалтер має надавати професійні послуги з належною ретельністю, компетентністю та старанністю; він зобов'язаний постійно підтримувати високий рівень своїх професійних знань і вмінь, щоб забезпечити отримання клієнтом чи роботодавцем переваг професійних послуг, наданих компетентною особою, яка спирається на сучасні тенденції у практиці, законодавстві та методах роботи;
- конфіденційність. Професійний бухгалтер повинен зберігати конфіденційність інформації, одержаної в процесі надання професійних послуг, і не повинен використовувати чи розголошувати таку інформацію без належних та визначених повноважень, окрім випадків, коли є юридичне чи професійне право або обов'язок розкривати цю інформацію;
- професійна поведінка. Професійний бухгалтер повинен діяти так, щоб це відповідало добрій репутації професії, і утримуватися від будь-якої поведінки, яка

могла б дискредитувати професію. Обов'язок утримуватися від будь-якої поведінки, яка могла б дискредитувати професію, передбачає відповідальність професійного бухгалтера перед клієнтами, третіми сторонами, іншими бухгалтерами, працівниками, роботодавцями та громадськістю в цілому;

- технічні стандарти. Професійний бухгалтер повинен надавати професійні послуги згідно з відповідними технічними і професійними стандартами. Професійні бухгалтери зобов'язані ретельно і кваліфіковано виконувати інструкції клієнта або роботодавця тією мірою, якою вони сумісні з вимогами чесності, об'єктивності, а у випадку професійних бухгалтерів-практиків – незалежності.

В літературі найбільш поширеними проявами проблеми дотримання норм професійної етики є два взаємопов'язані напрямки: формування професійного судження та дотримання етичних норм в так званому «креативному обліку».

Щодо професійного судження бухгалтера зазначається, що на бухгалтера і його професійне судження в області обліку впливають такі чинники:

- особистісний (характеризує конкретну особистість бухгалтера);
- психологічний (емоційне сприйняття і поведінку в конкретній ситуації);
- освітній (наявність освіти);
- практичний (стаж роботи і знання всіх ділянок облікового процесу);
- дослідницький (з позиції науки і практики - вміння самостійно логічно мислити, здатності бухгалтера проводити самостійні дослідження в області теорії і практики обліку);
- впливу зовнішнього середовища (масштабність організації, її діяльність, географічний сегмент і ін).

На думку Соколова Я.В. і Терентьевої Т.О., «професійне судження – це думка, що добросовісно висловлена професійним бухгалтером думка про господарську ситуацію, яка є корисною як для її опису, так і для прийняття дієвих управлінських рішень» [16]

З точки зору Губайдулліної А.Р., таке судження – це обґрунтована думка професійного бухгалтера, висловлена в умовах невизначеності при кваліфікації, вартісному вимірі, класифікації та оцінці значущості фактів господарського життя для цілей бухгалтерської звітності, на підставі інформації, доступної на даний момент часу повної, достовірної та об'єктивної інформації, а також особливості функціонування господарюючого суб'єкта» [17].

З точки зору Рассказовой-Николаевой С.О., професійне бухгалтерське судження – це здатність приймати рішення при виникненні різного роду

проблем, за яке бухгалтер згодом повинен нести відповідальність [18, с. 44].

Баранов П.П. акцентує увагу на тому, що практично всі наступні за реєстрацією фактів господарської діяльності процедури бухгалтерського обліку мають суб'єктивний характер і реалізуються через призму суб'єктивного професійного сприйняття бухгалтера [19, с. 18].

Зрозуміло, що бухгалтерське судження формується під впливом різноманітних чинників – політичних, економічних, психологічних і багатьох інших, у тому числі етичних. Етичні норми визначають думки та дії бухгалтера щодо достовірності ведення обліку та складання різних видів звітності, його відношення до можливості зумисного викривлення облікової інформації, ігнорування загальноприйнятих професійних етичних принципів.

Ще одним із проблемних питань останнього часу в системі бухгалтерського обліку, пов'язаним з етикою обліковців, є питання про допустимість існування і використання так званого «креативного обліку», щодо сутності та права існування якого в Україні та за кордоном відбуваються гострі дискусії.

Так, Куцинська М.В. зазначає, що певне коло аналітиків та експертів з питань складання звітності вважає, що креативний облік є шляхом здійснення бухгалтерських махінацій, тобто є інструментарієм менеджменту щодо викривлення об'єктивної картини фінансового стану суб'єкта господарювання, а більшість обліковців-теоретиків вважає креативний облік можливістю вуалізації даних фінансової звітності, зокрема, найчастіше для інвесторів [20, с. 897].

Баранов П.П. в результаті аналізу визначень і трактувань креативного обліку, пропонує встановити ряд стійких характеристик креативного обліку [19, с. 18]:

- по-перше, «живильним середовищем» для розвитку креативного обліку є прогалини і суперечності, а також варіативні і неоднозначні норми, що містяться в бухгалтерських регулятивах, що провокують формування професійного судження бухгалтера;
- по-друге, креативний облік породжується вольовим актом менеджменту або облікових працівників організації;
- по-третє, креативний облік передбачає аналітичну підготовку маніпуляції врахованими даними і звітними показниками;
- по-четверте, як загальний методологічний підхід, так і конкретні процедури, і методики маніпулювання даними в контексті креативного обліку орієнтовані на переваги менеджменту щодо створення бажаного фінансового образу компанії в сприйнятті ключових стейкхолдерів -

найбільш впливових користувачів її бухгалтерської фінансової звітності;

- по-п'яте, нерідко креативний облік використовується як інструмент згладжування нехарактерних для компанії девіацій фінансових показників, спрямованого на запобігання «різких рухів» і панічних реакцій стейкхолдерів.

Легенчук С.Ф. вважає, що бухгалтерський облік може бути віднесений до прикладних мистецтв, використовуючи утилітарний підхід до класифікації мистецтв. Однак, на його думку, в цілому бухгалтерський облік не може бути креативним, оскільки значною мірою регламентується за допомогою чітких правил. Повна креативність обліку означала б можливість порушення законодавчо встановлених правил ведення обліку. Тому в цілому бухгалтерський облік може бути креативним або творчим лише тоді, коли він ведеться як в межах, так і з порушенням встановлених законодавчих норм та принципів обліку [21, с. 97].

На підставі аналізу досліджень закордонних вчених Легенчук С.Ф. пропонує поділити креативний облік на два види: умовно-креативний облік (коли облікова політика реалізується в межах законодавства та принципів обліку і здійснюється маніпулювання показниками звітності) та агресивний облік (коли облікова політика здійснюється з порушенням принципів обліку та законодавства, ведення обліку орієнтоване на умисне порушення законодавчих норм та принципів обліку, відбувається вуалювання або фальсифікація звітності) [21, с. 97, 99].

Олійник С.О вважає, що можуть мати право на існування поняття «креативні методи» бухгалтерського обліку в рамках законодавства, але ніяк не «креативний облік» [22].

Устинова Я.І. вказує, що на перший план при оцінці креативного обліку виходять не власне облікові прийоми і обумовлені ними відхилення показників звітності від тих, які були б отримані відповідно до облікових стандартів (тим більше, що і факт відповідності, і його кінцевий результат є дискусійним питанням), але наміри, які стоять за його застосуванням. Ключовим, на її думку, стає питання професійної етики, яке, по суті, і відокремлює креативний облік від шахрайства. Іншими словами, етичні норми як елемент професійного судження бухгалтера задають ракурс для розвитку і реалізації позитивних, суспільно прийнятних аспектів креативного обліку [23, с. 503].

Висновки

Підсумовуючи результати досліджень щодо бухгалтерського судження та можливості існування креативного обліку, можна зробити висновки, що вони обумовлені зростанням самостійності та творчості в професійній діяльності облікових працівників і дія етичних правил та норм повинна втілюватись не тільки в окремих положеннях документа «Облікова

політика» як загальних, принципів норм організації облікової частини управління підприємством, але й у динаміці реалізації цих положень обліковими працівниками, тобто в реальному процесі здійснення саме політики в сфері обліку.

В умовах, коли первинна документація практично в повному обсязі формується на самих підприємствах і допуск зовнішніх користувачів під приводом збереження комерційної таємниці в більшості випадків неможливий, господарюючі одиниці мають широкі можливості маніпулювати процесами узагальнення первинної інформації, а отже, отримувати для себе найбільш вигідні дані [24, с. 12], що визначає посилення акцентів на дотриманні професійної етики бухгалтерів. Нажаль, ми є свідками суттєвого зниження рівня дотримання етичних норм менеджментом підприємств та бухгалтерами (під тиском неправомірних вимог керівництва, в умовах корупції тощо). Вірною є думка про те, що вади, які властиві суспільству, властиві і його представникам, і якщо немає внутрішнього фільтру (релігійно-морального, ідейно-морального, патріотичного, вузьконаціонального), то прищепити почуття обов'язку і служіння практично неможливо [24, с. 16].

Магістральний напрям еволюції культури ведення бізнесу визначається сьогодні гранично ясно: від свободи будь-якого вчинку і безвідповідальності – до свободи ділової творчості, осяяного ідеалами соціальної і духовної відповідальності [12]. Чим більше облік набуватиме ознак складної структурованої системи зі значною кількістю неформальних елементів та зв'язків, а бухгалтери ставатимуть безпосередніми учасниками процесу прийняття рішень, тим затребуванішими будуть дослідження, присвячені розвитку поведінкового обліку [9, с. 121].

Тому можна запропонувати такі заходи для посилення етичної складової роботи облікових працівників та аудиторів [25, с. 76]:

- рекомендувати підприємствам розробляти внутрішньокорпоративні кодекси етики на основі Кодексу етики професійних бухгалтерів, розробленого МФБ, які б демонстрували відкритість, прозорість, зрозумілість та обґрунтованість політики керівництва щодо необхідності дотримання етичних стандартів та норм та створювали середовище для максимальної обізнаності всіх співробітників з етичними цінностями та нормами, що діють у підприємстві;
- при відсутності внутрішньокорпоративних кодексів етики зазначати в обліковій політиці місію підприємства, його цілі, стратегію розвитку, пріоритети діяльності, обов'язково виділяючи аспекти етичних стандартів та норм;
- в обліковій політиці підприємств чітко визначити критерії прийняття на роботу та кар'єрного росту облікових працівників, основні відомості про їх посадові

обов'язки, права та зобов'язання, наслідки прийняття рішень, що порушують внутрішньокорпоративні кодекси етики, прописати основні елементи механізму розв'язання етичних колізій при веденні обліку та складанні звітності, прописати механізм надання можливих консультацій з етичних питань з боку вищого керівництва підприємств;

- в обліковій політиці підприємств передбачити певні процедури документації та відображення облікових операцій і складання звітності з метою контролю дотримання етичних стандартів та норм;
- заохочувати формування в колективах підприємств здорового морального клімату та пропагандувати корпоративні етичні норми, формувати систему всебічного розвитку та навчання персоналу підприємства, створити систему матеріального стимулювання та відповідальності за дотримання етичних цінностей та норм серед співробітників підприємства, у тому числі облікових працівників.

Крім того, необхідно підвищити рівень етичної освіти при підготовці облікових працівників. ВНЗ повинні готувати фахівців, здатних на основі обробки об'єктивної та достовірної бухгалтерської інформації формулювати професійне судження бухгалтера у умовах певної інформаційної невизначеності, застосовувати креативний підхід до розв'язання практичних завдань у межах діючих нормативних актів та етичних норм.

Також при підготовці фахівців-обліковців важливо навчати діловою етикету. В літературі підкреслюється, що, в сучасному цивілізованому світі діловий етикет вважається економічною категорією. Багато процвітаючих компаній, формуючи свій фірмовий стиль, зробили ставку на бездоганні манери співробітників і таким чином створили собі конкурентну перевагу, що вигідно відрізняє їх від конкурентів [13].

Доцільно посилити вивчення та використання досвіду інших країн для посилення етичних складових вітчизняної системи бухгалтерського обліку. Зокрема, для України перспективним є вивчення практики ісламського бухгалтерського обліку, соціальна спрямованість якого, перш за все, знаходить відображення в таких бухгалтерських принципах, як соціальна відповідальність, підзвітність і повне розкриття інформації [26, с. 97].

Безумовно, складовою етики бухгалтерських працівників, як і будь-яких інших, є дотримання норм екологічної етики та слідування таким принципам, як повага до усіх форм життя, підтримка біорізноманітності життя, підтримка сталості біосфери, принцип загальної спадщини природних ресурсів, урахування прав майбутніх поколінь тощо [27, с. 62].

Abstract

Accounting policy is an important tool of enterprise management, the development of which must take into account the strategic, current and operational goals and objectives of enterprise development, as well as taking into account the real characteristics and characteristics of the enterprise (features of organizational structure of management, structure of production, technological process, intra relationships, etc.).

Professional accounting cannot be effective if it does not include ethical conduct, which is the ultimate guarantee of professional service and high quality of service. The most common manifestations of the problem of compliance with the rules of professional ethics are the formation of professional judgment of the accountant and the observance of ethical standards in the so-called "creative accounting".

It is recommended that companies develop internal corporate codes of ethics on the basis of the Code of Ethics for Professional Accountants, developed by the International Federation of Accountants, which would demonstrate openness, transparency, clarity and validity of management policies regarding the need to uphold ethical standards and uniformity and value norms. In the absence of internal corporate codes of ethics, it is advisable to indicate in the accounting policy the mission of the company, its goals, development strategy, priorities of activity, necessarily highlighting aspects of ethical standards and norms in accounting and rules of business etiquette,

Список літератури:

1. Акатьева М.Д. Необходимые умения главного бухгалтера : организационные и расчетные аспекты. Бухгалтерский учет в издательстве и полиграфии. 2017. № 3. С. 29–37.
2. Бутинець Ф.Ф., Войналович О.П. Організація бухгалтерського обліку. Житомир : Рута, 2009. 528 с.
3. Рузмайкіна І.В. Облікова політика як складова загальної стратегії управління підприємством. Економіст. 2010. № 5 (283). С. 36–41.
4. Валуев Б., Дроздова Е. Учетная политика предприятия: спорность исходной концепции. Економіст. № 7. 2012. С. 58–62.
5. Валуев Б.И. Система хозяйственного учета в промышленности: вопросы теории и методологии : монография. Одесса : Пальмира, 2012. 216 с.
6. Лоханова Н.О. Облікова політика як інструмент управління економічною безпекою компанії. Інвестиції : практика та досвід. 2014. № 11. С. 12–13.
7. Кантаєва О.В. Историчні аспекти і сучасні підходи до розгляду значення креативного обліку в Міжнародних стандартах фінансової звітності. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2013. № 3 (18). С. 215–221.
8. Сочинська-Сибірцева І.М. Поведінкові аспекти управлінських рішень. Наука, освіта, суспільство реалії, виклики, перспективи : зб. наук. праць. С. 146–148. URL: <http://jnos.donnu.edu.ua/article/download/6533/6565>.
9. Височан О.С., Луцок І.В. Перспективи відродження біхевіористичних поглядів на розвиток обліку в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 24. Ч. 2. С. 118–122.
10. Балашова Е.А. Этическое поведение бухгалтера – основа профессионального сознания. Сибирский торгово-экономический журнал. 2016. № 3 (24). С. 1–7.
11. Бычкова С.М., Итыгилова Е.Ю. Этика профессионального бухгалтера: учеб. пособ. по Программе подготовки и аттестации профессиональных бухгалтеров / Под ред. С.М. Бычковой. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : БИНФА, 2011. 160 с.
12. Агеев А. Творчество, озаренное идеалами. URL: <http://www.odnako.org/magazine/material/tvorchestvo-ozarennoe-idealami>.
13. Гордова Э.Е. Экономическая этика : прикладной и профессиональный характер. Современные исследования социальных проблем. 2012. № 1 (09). URL: www.sisp.nkras.ru.
14. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів. URL: <https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/1199-novyj-kodeks-etyky-profesiinykh-bukhhalteriv-nabuv-chynnosti>.
15. Петренко Н.І., Столяренко О.М. Соціально-психологічні аспекти бухгалтерської професії як один із факторів впливу на реалізацію принципу безперервності. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 9. Ч. 5. С. 236–239.
16. Соколов Я.В., Терентьева Т.О. Профессиональное суждение бухгалтера: итоги минувшего века. Бухгалтерский учет. 2001. № 12. С. 53–57.
17. Губайдуллина А.Р. Принципы учета, определяющие применение профессионального суждения бухгалтера в условиях перехода к Международным стандартам финансовой отчетности. Международный бухгалтерский учет. 2012. № 28 (226). С. 39–48.

18. Рассказова-Николаева С.А. Обучение профессиональному суждению. Бухгалтерский учет. 2007. № 17. С. 44–50.
19. Куцинська М.В. Аналіз сутності та існуючих видів креативного обліку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 3. С. 895–898.
20. Баранов П.П. Креативный учет в контексте концепции достоверного и добросовестного взгляда : Pro et contra. Международный бухгалтерский учет. 2017. Т. 20. Вып. 1. С. 16–34.
21. Легенчук С.Ф. Креативний облік в національній системі бухгалтерського обліку. Теорія та методологія бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : міжнар. зб. наук. праць. 2009. Вип. 2 (14). С. 88–101.
22. Олійник С.О. Роль креативного обліку та його прояви. Науковий огляд. 2018. № 7(50). С. 6–13.
23. Устинова Я.И. Креативный учет : быть или не быть? Международный бухгалтерский учет. 2018. Т. 21. № 5. С. 502–519. DOI: <https://doi.org/10.24891/ia.21.5.502>.
24. Михайлова Г.В., Горлова Е.Б. Этические аспекты современных бухгалтерских проблем. Бухгалтерский учет в издательстве и полиграфии. 2016. № 3. С. 10–21.
25. Кубік В.Д., Обнявко О.В. Етичний аспект застосування облікової політики підприємства. International Scientific Conference Anti-Crisis Management : State, Region, Enterprise : Conference Proceedings, Part III, November 17th, 2017. Le Mans, France : Baltija Publishing. Pp. 74–77.
26. Воронова Е.Ю. Исламская модель бухгалтерского учета : социальные, этические и духовные аспекты развития. Учет. Анализ. Аудит. 2017. № 4. С. 93–98.
27. Давыдова О.А. Профессиональное суждение как элемент системы нормативного регулирования бухгалтерского учета. Дискуссия. 2017. № 10 (84). С. 16–22.

References:

1. Akatyeva M.D. (2017). Neobhodimye umeniya glavnogo bukhgaltera: organizatsyonnye i raschetnye aspekty [Necessary skills of chief accountant: organizational and estimated aspects]. Buhgalterskiy uchet v izdatelstve i poligrafii, 3, 29–37 [in Russian]
2. Butynets F.F., Voinalovych O.P. (2009). Orhanizatsiia buhgalterskoho obliku [Organization of accounting]. Zhytomyr: Ruta, 528 s. [in Ukrainian]
3. Ruzmaikina I.V. (2010). Oblikova polityka yak skladova zahalnoi stratehii upravlinnia pidpriemstvom [Accounting policy as a component of the overall enterprise management strategy]. Ekonomist, 5 (283), 36–41 [in Ukrainian]
4. Valuev B., Drozdova E. (2012). Uchetnaya politika predpriatiya: spornost iskhodnoi kontseptsii [Accounting policy of an enterprise: controversial initial concept]. Ekonomist, 7, 58–62 [in Russian]
5. Valuev B.I. (2012). Sistema khozyaystvennogo ucheta v promyshlennosti: voprosy teorii i metodologii: monografiya [Economic accounting system in the industry: theory and methodology questions]. Odessa: Palmyra, 216 s. [in Russian]
6. Lokhanova N.O. (2014). Oblikova polityka yak instrument upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu kompanii [Accounting policy as a tool for company's economic security managing]. Investytsii: praktyka ta dosvid, 11, 12–13 [in Ukrainian]
7. Kantaieva O.V. (2013). Istorychni aspekty i suchasni pidkhody do rozhliadu znachennia kreatyvnoho obliku v Mizhnarodnykh standartakh finansovoi zvitnosti [Historical aspects and modern approaches to reviewing the value of creative accounting in International Financial Reporting Standards]. Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy, 3 (18), 215–221 [in Ukrainian]
8. Sochynska-Sybirteva I.M. Povedinkovi aspekty upravlinskykh rishen [Behavioral aspects of management decisions]. Nauka, osvita, suspilstvo: realii, vyklyky, perspektyvy: zb. nauk. prats, 146–148. Retrieved from: <http://jnos.donnu.edu.ua/article/download/6533/6565> [in Ukrainian]
9. Vysochan O.S., Lutsuk I.V. (2017). Perspektyvy vidrozhennia bikheviorystychnykh pohliadiv na rozvytok obliku v Ukraini [Prospects for the revival of behavioral views on accounting development in Ukraine]. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu, 24 (2), 118–122 [in Ukrainian]
10. Balashova E.A. (2016). Eticheskoe povedenie bukhgaltera – osnova professionalnogo soznaniya [Accountant's ethical behavior – a basis of professional consciousness]. Sibirskiy torgovo-ekonomicheskii zhurnal, 3 (24), 1–7 [in Russian]
11. Bychkova S.M., Itygilova E.Ju. (2011). Etika professionalnogo bukhgaltera: ucheb. posob. po Programme podgotovki i attestatsii professionalnykh bukhgalterov [Professional accountant ethics]. Pod red. S.M. Bychkovoy. 2-e izd. Moskva: BYNFA, 160 s. [in Russian]
12. Ageev A. Tvorchestvo, ozarennoe idealamy [Creativity, illuminated by ideals]. Retrieved from: <http://www.odnako.org/magazine/material/tvorchestvo-ozarennoe-idealami> [in Russian]
13. Gordova E.E. (2012). Ekonomicheskaya etika: prikladnoy i professionalnyi kharakter [Economic ethics: applied and professional character]. Sovremennye issledovaniya sotsialnykh problem, 1 (09). Retrieved from: www.sisp.nkras.ru [in Russian]

14. Mizhnarodnyi kodeks etyky profesiinykh bukhgalteriv [International Code for professional accountants]. Retrieved from: <https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/1199-novyi-kodeks-etyky-profesiinykh-bukhhalteriv-nabuv-chynnosti> [in Ukrainian]
15. Petrenko N.I., Stoliarenko O.M. (2014). Sotsialno-psykholohichni aspekty bukhgalterskoi profesii yak odyin iz faktoriv vplyvu na realizatsiiu pryntsyphu bezperernovnosti [Socio-psychological aspects of accounting profession as one of the factors influencing on the continuity principle implementation]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 9 (5), 236–239 [in Ukrainian]
16. Sokolov Ya.V., Terenteva T.O. (2001). Professionalnoe suzhdenie bukhgaltera: itogi minuvshogo veka [The professional accountant judgment: the outcome of the last century]. *Bukhgalterskiy uchet*, 12, 53–57 [in Russian]
17. Gubaydullina A.R. (2012). Printsypy ucheta, opredelyayushchie primeneniye professionalnogo suzhdeniya bukhgaltera v usloviyakh perekhoda k Mezhdunarodnym standartam finansovoy otchetnosti [Accounting principles that determines of accountant professional judgment application in the conditions transition to International Financial Reporting Standards]. *Mezhdunarodnyy bukhgalterskiy uchet*, 28 (226), 39–48 [in Russian]
18. Rasskazova-Nikolaeva S.A. (2007). Obuchenie professionalnomu suzhdeniyu [Professional judgment training]. *Bukhgalterskiy uchet*, 17, 44–50 [in Russian]
19. Kutsynska M.V. (2015). Analiz sutnosti ta isnuuyuchykh vydiv kreatyvnoho obliku [Analysis of the essence and existing types of creative accounting]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 3, 895–898 [in Ukrainian]
20. Baranov P.P. (2017). Kreativnyy uchet v kontekste kontseptsii dostovernogo i dobrosovestnogo vzglyada: Pro et contra [Creative accounting in the context of a reliable and conscientious sight concept]. *Mezhdunarodnyy bukhgalterskiy uchet*, 20 (1), 16–34 [in Russian]
21. Legenchuk S.F. (2009). Kreativnyi oblik v natsionalnii systemi bukhgalterskoho obliku [Creative accounting in the national accounting system]. *Teoriia ta metodolohiia bukhgalterskoho obliku, kontroliu i analizu: mizhnar. zb. nauk. prats*, 2 (14), 88–101 [in Ukrainian]
22. Oliinyk S.O. (2018). Rol kreatyvnoho obliku ta yoho proiavy [The role of creative accounting and its manifestations]. *Naukovyi ohliad*, 7 (50), 6–13 [in Ukrainian]
23. Ustinova Ya.I. (2018). Kreativnyy uchet: byt ili ne byt? [Creative accounting: to be or not to be?]. *Mezhdunarodnyy bukhgalterskiy uchet* [Creative accounting: to be or not to be?]. 21, 5, 502–519. DOI: <https://doi.org/10.24891/ia.21.5.502> [in Russian]
24. Mikhaylova G.V., Gorlova E.B. (2016). Eticheskie aspekty sovremennykh bukhgalterskikh problem [Ethical aspects of modern accounting problems]. *Bukhgalterskiy uchet v izdatelstve i poligrafii*, 3, 10–21 [in Russian]
25. Kubik V.D., Obniavko O.V. (2017). Etychnyi aspekt zastosuvannya oblikovoi polityky pidpriemstva [Ethical aspect of enterprise's accounting policy applying]. *International Scientific Conference Anti-Crisis Management: State, Region, Enterprise: Conference Proceedings, Part III, November 17th, 2017. Le Mans, France: Baltija Publishing*, 74–77 [in Russian]
26. Voronova E.Yu. (2017). Islamskaya model bukhgalterskogo ucheta: sotsialnye, eticheskie i dukhovnye aspekty razvitiya [Islamic accounting model: social, ethical and spiritual development aspects]. *Uchet. Analiz. Audit*, 4, 93–98 [in Russian]
27. Davydova O.A. (2017). Professionalnoe suzhdenie kak element sistemy normativnogo regulirovaniya bukhgalterskogo ucheta [Professional judgment as an element of a regulatory accounting system]. *Diskussiya*, 10 (84), 16–22 [in Russian]

Посилання на статтю:

Кубік В. Д. Етична складова облікової політики підприємств. / В. Д. Кубік, О. В. Обнявко. // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2019. – № 6 (46). – С. 119-127. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No6/119.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.3878613

Reference a Journal Article:

Kubik V. D. Ethical component of accounting policy of enterprises. / V. D. Kubik, O. V. Obniavko // *Economics: time realities. Scientific journal*. – 2019. – № 6 (46). – P. 119-127. – Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No6/119.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.3878613

